

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет міжнародних відносин, політології і соціології
Кафедра міжнародних відносин

Силабус курсу

Зовнішня політика України

Обсяг	кредитів – 2, 5 годин – 75	
Семестр, навчання	рік	3-й рік, 6-й семестр
Дні, час, місце	Французький б-р, 24/26, за розкладом	
Викладач (-і)	Дубовик Володимир Алімович, к. політ. н., доц. кафедри міжнародних відносин	
Контактний телефон	-	
E-mail	volodymyrdubovyk@gmail.com	
Робоче місце	Кафедра міжнародних відносин, к. 32, Французький б-р, 24/26	
Консультації	Очні консультації: Французький б-р, 24/26, к. 32, щотижнево за розкладом.	

КОМУНІКАЦІЯ

Комунікація зі здобувачами буде здійснюватися через вказаний E-mail та очні зустрічі на консультаціях.

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Предмет вивчення дисципліни

Зовнішня політика України

Пререквізити і постреквізити курсу (Місце дисципліни в освітній програмі):

Пререквізити – Історія України, Політична географія, Вступ до фаху, Історія міжнародних відносин

Постреквізити – Зовнішня політика США, Зовнішня політика країн Східної Європи, Зовнішня політика Західної Європи

Мета курсу полягає у формуванні комплексного розуміння основних тенденцій зовнішньої політики України в контексті трансформаційних змін систем міжнародних відносин протягом ХХ-ХХІ століть.

Завдання курсу полягають у вивченні студентами: основних етапів еволюції ролі та положення українських земель і народу України у контексті міжнародних відносин; основних здобутків та помилок української зовнішньої політики; основних принципів та напрямків сучасної зовнішньої політики України; особливостей взаємовідносин між Україною, з одного боку, та її основними міжнародними партнерами, з іншого; специфіки взаємодії України із головними регіональними та глобальними міжнародними організаціями.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

РН08. Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

РН09. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

ОПИС КУРСУ

Форми і методи навчання

Курс буде викладений у формі лекцій (18 год.) та семінарських (8 год.), організації

самостійної роботи студентів (34 год.).

Методи навчання під час викладання дисципліни:

Словесні: лекції (проблемні, лекції-візуалізації, лекції з аналізом конкретних ситуацій та ін.), розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, диспут, обговорення проблемних ситуацій.

Наочні: у тому числі мультимедійні презентації, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень.

Практичні: рольові ігри; виконання індивідуальних завдань (підготовка та публічний захист рефератів).

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовний модуль I. Зовнішньополітична діяльність України протягом ХХ століття.

Тема 1. «Українське питання» в міжнародних відносинах в період між світовими війнами.

Ставлення західних держав до української проблеми. Українські землі в процесах територіального врегулювання після закінчення першої світової війни. Сен-Жерменський (1919 р.) та Тріанонський (1920 р.) договори, їх вплив на долю України.

Дипломатична діяльність Радянської України, її міжнародно-правове визнання. Україна й створення СРСР. Поступова втрата Радянською Україною самостійності у зовнішній політиці.

Остаточне встановлення суверенітету Польщі над Галичиною. Тимчасовий та постійний мандати Польщі на управління західноукраїнськими землями. Становище в Західній Україні. Українсько-польські відносини.

«Українська військова організація» та її зовнішньополітична орієнтація. «Інтегральний націоналізм». Еволюція зовнішньополітичних поглядів Дмитра Донцова. Діяльність «Українського національно-демократичного об'єднання». Виникнення ОУН, зовнішньополітичні погляди її лідерів. Політика «пацифікації» і реакція міжнародного співтовариства. Досягнення «нормалізації» з польською адміністрацією.

Мюнхенська угода 1938 р. та поява автономної Карпатської української держави. Реакція офіційної Праги. Вторгнення угорських військ.

Тема 2. Україна в Другій світовій війні.

Плани гітлерівської Німеччини стосовно України. Боротьба кількох підходів до «українського питання» в німецькому політичному керівництві. Дипломатична активність напередодні другої світової війни. Пакт про ненапад СРСР та Німеччини, секретні протоколи, договір про дружбу та кордони. Їх наслідки для українських земель. Введення радянських військ на територію Польщі та Румунії.

Розкол в ОУН. Вплив міжнародного фактору на діяльність українського націоналістичного підпілля. Вторгнення гітлерівців на територію СРСР. Формування батальйонів «Нахтігаль» та «Роланд». Проголошення української держави 30 червня 1941 р. Ярослав Стецько. Реакція німецького керівництва. Перемога відверто анти-українського підходу в діяльності гітлерівців. Німецький окупаційний режим в Україні.

Негативні наслідки протиріч різних фракцій в таборі українських націоналістів. Діяльність Українського Центрального комітету Володимира Кубийовича. Формування дивізії «Галичина». Перехід бандерівської фракції до тактики боротьби на два фронти. Зовнішньополітичні аспекти програми бандерівців. Створення Української Повстанської армії. «Українська Головна Визвольна Рада». Зовнішньополітична доктрина УГВР та УПА. Спроби Німеччини та Угорщини домовитися з українським націоналістичним підпіллям. Загострення польсько-українських відносин на Волині та в Галичині.

Тема 3. Україна в процесах територіального врегулювання після закінчення другої світової війни. Заснування ООН та Україна.

Вирішення проблеми західних кордонів УРСР. Питання про Закарпатську Україну. Еволюція підходу радянського керівництва до долі Закарпаття. Українсько-польські відносини. Урегулювання питання про польсько-радянський кордон з новим польським урядом. Обміни населенням. Операція «Вісла». Продовження боротьби українським націоналістичним рухом і позиція західних держав.

Заснування Народного комісаріату іноземних справ УРСР. «Вихід» УРСР на міжнародну арену. Участь делегації УРСР в конференції у Сан-Франциско. Дипломатичні аспекти вступу УРСР в ООН. Паризька конференція 1946 р., Дунайська конференція 1948 р.

Тема 4. УРСР на міжнародній арені у післявоєнні роки (1945-1991 рр).

Вступ УРСР до низки міжнародних організацій. Міжнародні ініціативи УРСР. Участь української делегації в обговоренні в ООН питань деколонізації, роззброєння, охорони навколишнього середовища. Участь УРСР у діяльності ООН щодо врегулювання регіональних конфліктів. Участь України в радянських акціях на захист миру. Заснування в 1958 р. постійного представництва УРСР при ООН.

Виникнення та розвиток дисидентського руху в Україні. Зовнішньополітичні програми, розроблені українськими дисидентами. Ставлення західних держав до «української проблеми». Еволюція політики стосовно національного питання в СРСР.

Становище українських меншин в Польщі та Румунії. Україна в період «перебудови». Концепція нового політичного мислення й Україна. Роль України в процесі дезінтеграції СРСР.

Змістовний модуль II. Зовнішня політика та дипломатія незалежної України.

Тема 5. Сучасне геополітичне становище України. Концепція, основні принципи й пріоритети зовнішньої політики незалежної України.

Прийняття «Декларації про державний суверенітет України», її зовнішньополітичні аспекти. «Акт проголошення незалежної України». Дипломатичне визнання української держави.

Особливості сучасного геополітичного становища України. Проміжна цивілізаційна роль України. Подвійна орієнтація України в сучасному світі. Багатовекторність. Україна як середня держава.

Концептуальні основи зовнішньої політики України. Принцип позаблоковості, нейтралітету. Реалізація цього принципу у зовнішній політиці України. Деїдеологізація зовнішньої політики. Принцип територіальної цілісності. Несилові методи здійснення зовнішньополітичного курсу. Без'ядерний статус України. Регіоналізація зовнішньої політики України. Прагматичний характер сучасної зовнішньої політики української держави. Феномен економізації міжнародної діяльності України.

Тема 6. Національні інтереси незалежної України. Питання забезпечення національної безпеки.

Визначення національних інтересів держави. Сукупність національних інтересів незалежної української держави. Визначення національної безпеки держави. Основні фактори національної безпеки. Еволюція доктринальних підходів до національної безпеки України. Реальні й потенційні загрози безпеці України. Внутрішні й зовнішні аспекти безпеки. Військові й невійськові аспекти безпеки.

Воєнна доктрина незалежної України та її національна безпека. Міжнародна система гарантій безпеки. Ядерне роззброєння України. Україна і режим нерозповсюдження ядерних озброєнь. Україна й угода про звичайні збройні сили в Європі. Україна в системі міжнародної безпеки.

Тема 7. Механізм формування зовнішньої політики України. Зовнішньополітичний апарат країни.

Основні фактори, що впливають на українську зовнішню політику.

Основні органи, що беруть участь в розробці зовнішньої політики. Міністерство зовнішніх справ. Структура та специфіка діяльності МЗС України. Участь України у великих міжнародних форумах. Дипломатичні представництва України за кордоном. Місії України в міжнародних організаціях. Суб'єкти та їхні повноваження у формуванні та реалізації зовнішньої політики України. Регіональний рівень зовнішньополітичної активності України. Одеський регіон у міжнародних зв'язках України.

Науково-дослідницькі центри України та їх вплив на формування зовнішньої політики. Розробка питань зовнішньої політики України фахівцями «Одеської школи» міжнародних досліджень.

Тема 8. Україна у системі міжнародних відносин у пост-радянському просторі. Українсько-російські відносини.

Еволюція українсько-російських відносин. Основні проблеми двосторонніх відносин: від проголошення незалежності до сучасності. Проблема Чорноморського флоту у двосторонніх відносинах. Економічний чинник двосторонніх відносин. Україна й Росія в контексті нової системи європейської безпеки. Українсько-російські стосунки на тлі стосунків із ЄС та НАТО. Специфіка відносин України з Росією на сучасному етапі.

Україна й створення Співдружності Незалежних Держав. Особливості позиції України в СНД. Формування угруповань у складі СНД та Україна. ГУАМ. Проблема делімітації кордонів України з державами-наступниками СРСР. Економічні та політичні відносини України з колишніми республіками СРСР.

Початок агресії РФ проти України у 2014му році. Тимчасова окупація Криму та частини Донбасу. Мінські угоди. Реакція міжнародного співтовариства. Нормандський формат. Початок повномасштабної агресії РФ проти України 22 лютого 2022го року. Формування та допомога з боку про-української коаліції. Контактна група з оборони України.

Тема 9. Європейський та євроатлантичний напрямки зовнішньої політики України.

Інтеграція до Європейського Союзу - пріоритет зовнішньої політики України. Інтеграція до політичних та економічних євроструктур. Україна у Раді Європи. Основні перешкоди на шляху інтеграції України до ЄС.

Військово-стратегічний вимір євроатлантичної інтеграції України. Україна та Організація з Безпеки й Співробітництва в Європі. Відносини України з НАТО. Участь України в програмі «Партнерство заради миру». Хартія «Україна – НАТО». Інтенсифікований діалог. Сучасний стан співробітництва України і НАТО.

Відносини України з країнами Центральної та Східної Європи. Україна й Вишеградська група держав. Концепція Балто-Чорноморської зони. Україна в Центрально-Європейській Ініціативі, Центрально-Європейській Асоціації Вільної Торгівлі. Єврорегіони. Польсько-українські відносини. Специфіка україно-румунських відносин.

Основні етапи розвитку українсько-американських відносин. Вирішення проблеми ядерного роззброєння України й позиція США. Економічна допомога України з боку США. Військове, гуманітарне та технічне співробітництво двох держав. Проголошення стратегічного партнерства України й США. Порядок денний двосторонніх відносин на сучасному етапі.

Тема 10. Чорноморсько-середземноморський регіон у зовнішній політиці України.

Значення Чорноморського регіону для України. Геополітичний, військово-стратегічний, економічний, екологічний та гуманітарний виміри міжнародних відносин в Чорноморському регіоні. Співвідношення елементів співробітництва й суперництва. Участь України в Організації Чорноморського економічного співробітництва. Роль Туреччини в Чорноморському регіоні. Українсько-турецькі відносини. ГУАМ. Україна та регіональні конфлікти. Україна та «Чорноморська гармонія» й «Блексіфор». Чорноморська синергія. Поточний стан регіональної безпеки.

Перелік рекомендованої літератури

1. Максименко І.В. Зовнішньополітичний курс України як чинник геополітичного лідерства ЄС та Росії. *Актуальні питання міжнародних відносин*. 2014. Вип. 120. Ч. 1. С. 59-72.
2. Максименко І.В. Відносини України та Румунії в контексті регіональних ініціатив ЄС. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2019. Т. 24, Вип. 32. С. 136-155.
3. Максименко І. В., Кузьмін Д. В. Східне партнерство. *Європейський Союз у міжнародних відносинах: навч. посіб.* / В. В. Копійка, С. О. Маковський, М. А. Миронова ; за заг. ред. В. В. Копійки. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2021. С. 259-282.
4. Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники, сценарії майбутнього : монографія / За заг. ред. О.І. Брусилівської, В.А. Дубовика, І.М. Ковалю. - Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2020. 176 с.
5. Стратегічна культура та зовнішня політика України / Під заг. ред. І. М. Ковалю, О. І. Брусилівської, В. А. Дубовика. – Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2017. 264 с.
6. Maksymenko I. Relations between Ukraine and Romania: the impact of the EU and Russia's policy. *Historical Yearbook 2021*. Vol 18, Number XVIII. P. 123-137.

ОЦІНЮВАННЯ

Методи поточного контролю: усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань (рефератів), захист результатів індивідуальних завдань (рефератів).

Форми і методи підсумкового контролю: Іспит.

Розподіл балів здобувачів вищої освіти

Розподіл балів, що їх отримують здобувачі

Поточне/періодичне оцінювання										Підсумковий контроль (іспит)	Сума
Змістовний модуль №1				Змістовний модуль №2							
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	20	100
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8		

Самостійна робота здобувачів

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

1	Тема 1. Україна напередодні та у часи другої світової війни.	6
2	Тема 2. УРСР на міжнародній арені після другої світової війни.	6
3	Тема 3. Геополітичне положення, національні інтереси та основи зовнішньої політики України.	7
4	Тема 4. Механізм формування зовнішньої політики України. Зовнішньополітичний апарат країни.	6
5	Тема 5. Україна у системі міжнародних відносин у пост-радянському просторі. Українсько-російські відносини.	6
6	Тема 6. Європейський та євроатлантичний напрямки зовнішньої політики України.	8
7	Тема 7. Чорноморсько-середземноморський регіон у зовнішній політиці України.	6
	<p><i>Один реферат із вищевказаного переліку обирається студентом на початку семестру та надсилається викладачу за місяць до закінчення курсу.</i></p> <p><i>Обсяг реферату: 12 сторінок.</i></p> <p><i>Характеристика змісту: за змістом навчальної дисципліни.</i></p> <p><i>Вимоги до виконання та оцінювання: основна мета роботи – глибоке вивчення важливих теоретичних або прикладних питань дисципліни за допомогою підготовки реферату (дослідження). Вельми важливим є формування таких умінь і навичок студента: самостійно формулювати проблему, визначати мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження; здійснювати пошук і відбір різноманітної інформації; обробляти та аналізувати інформацію; логічно і послідовно викладати результати аналізу, робити аргументовані висновки; правильно оформлювати науково-довідковий матеріал; публічно захищати виконану роботу. Робота має бути написана студентом на рівні, відповідному сучасному стану розвитку комплексу наук, які вивчають міжнародні відносини. Тему роботи треба розкрити в контексті сучасних наукових концепцій, обґрунтовано і доречно використовувати основні наукові терміни. Вельми важливо висвітлювати об'єктивні з наукового погляду положення, застосовувати для унаочнення і підтвердження теоретичних положень реальні приклади, достовірну статистичну інформацію. Думки вітчизняних і зарубіжних авторів, їхні загальнотеоретичні і методологічні підходи необхідно проаналізувати та систематизувати. Мінімальний обсяг використаних джерел – 15, при цьому матеріали, вилучені з Інтернету, можуть складати не більше третини номерів у списку джерел; більшість джерел повинні складати оприлюднені документи, статті та монографії. Для оформлення виносів у тексті й прикінцевого «Списку посилань» використовується стиль APA.</i></p>	
8	Разом	45

ПОЛІТИКА КУРСУ («правила гри»)

Політика щодо дедлайнів та перескладання: визначена розкладом занять та сесії.

Політика щодо академічної доброчесності: можуть відніматися бали за прояви академічної не доброчесності, аж до незадовільної оцінки та повторного вивчення дисципліни.

Політика щодо відвідування та запізнень: відвідування лекцій є добровільним, але неприпустимі пропуски семінарів без поважної причини, запізнення на заняття.

Мобільні пристрої: мають бути вимкнуті в аудиторії.

Поведінка в аудиторії: активна участь у лекціях заохочується додатковими балами.